

A Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Osztályának 1959. évi tudományos terve

(Ju. O. Bem beszámolója a Voproszi Isztorii 1959. 2. számában)

A Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Osztályának közgyűlése jóváhagyta intézeti 1959. évi tudományos kutatási tervét. A terv a Szovjetunió Kommunista Pártja által kitűzött feladatok szem előtt tartásával határozta meg a tudományos kutató munka alapvető témaköreit.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusa rámutatott arra, hogy szükséges volna mielőbb felszámolni azt az elmaradást, amely a szovjet korszak, valamint az egyetemes legújabbkor (többek között a keleti országok) történetének tudományos feldolgozása terén mutatkozik. Ugyanesak felhívta a figyelmet a marxista—leninista elmélet alkotó módon történő alkalmazásának, továbbá a társadalmi jelenségek magyarázatánál még előforduló személyi kultusz, dogmatizmus, sematizmus és vulgarizálás kiküszöbölésének szükségességére. Az SzKP. XX. kongresszusa, valamint a párt és a kormány ezt követő intézkedései által ösztönzött tudósok jelentős munkát végeztek a burzsoá történelemhamisítás és a revizionizmus elleni harc, a történettudomány alkotó továbbfejlesztése terén.

N. Sz. Hruscsov, az SzKP Központi Bizottságának első titkára a párt XXI. kongresszusán fontos feladatul tűzte ki a történészek számára olyan összefoglaló művek megírását, amelyek felölelnék a szocializmus építésének gyakorlatát, tanulmányoznák

a szocializmusból a kommunizmusba vezető átmenet törvényszerűségeit, sikra szállnának a marxista—leninista elmélet tisztaságáért, s ugyanakkor tartalmaznák a revizionizmus és a buzsóá ideológiák tudományos bírálátát.

A szovjet történészek 1959-ben hozzáálltak a történettudományi kutatómunka hétéves tervének megvalósításához.

Az 1959. évi terv alapját a Történettudományi Osztály által kidolgozott s az Akadémia elnöksége által jóváhagyott átfogó témák és fontosabb problémakörök képezik. Az egyes munkálatok összehangolása céljából tudományos tanácsok alakultak s országos viszonylatban ezek szervezik és irányítják a témák „komplex” kutatását. Az egyes történeti problémák valóban mélyenszántó tanulmányozásához azonban szükséges a Szovjetunió és a népi demokratikus országok történészeinek az összefogása is. Éppen ezért az 1959. évi tervben jelentősen megnőtt a szocialista tábor tudósainak közös erőfeszítésével megoldandó kutatási munkák aránya. A fentiekén túl szükség van arra is, hogy az eddiginél magasabb tudományos színvonalon történjék egyrészt a SZTA keretében folyó kutatások, másrészt a szövetségi köztársaságok akadémiáinál és főiskoláin tevékenykedő nagyszámú történészek alkotó munkásságának összehangolása.

A szövetségi köztársaságok tudományos akadémiái részt vesznek a szovjet népek kultúrájával és életével foglalkozó munkák megírásában, „A világ népei” c. sorozat kötetekének összehangolásában, az egyes köztársaságok művészettörténeti kutatásait összefoglaló történeti-etnográfiai atlaszok elkészítésében stb. A Történettudományi Osztály és a szövetségi köztársaságok tudományos akadémiái által közösen végrehajtandó feladatok sorában ez évben jelentős számban szerepelnek a közös (balti, türkmén, tadzsik, kirgiz, stb.) expedíciók. Az 1959. évi terv feladatát tűzi ki az Osztály intézetei számára a szövetségi köztársaságok tudományos akadémiáinál készült munkák lektorálását és megvitátását is.

Az 1959. évi tervet a korábbiaktól elsősorban az a törekvés különbözteti meg, hogy összeállításának alapjául ne az egyes munkatársak egyéni óhajai szolgáljanak, hanem az az elv, hogy a tudományos munkatársak tevékenységét lényegében a szovjet történettudomány fő témáinak és legfontosabb problémaköreinek kidolgozására kell összpontosítani. A Történettudományi Osztályhoz tartozó intézetek tudományos-kutató munkásságának formája: monográfiák írása, összefoglaló munkák, tan- és segédkönyvek készítése, történeti értékű ritkaságok és dokumentumok publikálása.

I. „A szocializmus építése a Szovjetunióban” c. témán belül a következő problémakörök kerülnek kidolgozásra: „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom története”, „A Szovjetunió külpolitikájának története”, „A szovjet népek művelődés- és művészet-története a szocializmus korában”.

Figyelembe véve „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom története” c. problémakör nagy tudományos, politikai és gyakorlati jelentőségét, az adott problémakörrel foglalkozó szovjet történészeknek minden erejükkel arra kell törekedniök, hogy az Októberi Forradalom alapvető kérdéseiről az elkövetkező években monográfiák lássanak napvilágot: kollektív, összefoglaló jellegű munkálatok jelenjenek meg arról, hogy a párt vezette munkásosztály, szövetségben a parasztsággal, miként harcolt 1917 októberében a kapitalisták és a földesurak uralmának megdöntéséért, az igazi népi hatalom győzelméért. Be kell mutatni a dolgozók alkotó tevékenységét, részvételét a forradalom előkészítésében és végrehajtásában, ugyanakkor teljes egészében vizsgálva a Kommunista Párt és vezetője, V. I. Lenin irányító szerepét is. E feladatot végrehajtandó a Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete az 1959. évben nagy kollektív munkálatot indít „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom” címmel. Ezen túlmenően a terv előíranyozza „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom krónikája” c. ötkötetes kiadvány befejezését is, míg nyomdába a 4. kötet kerül. Az Intézet munkatársai ebben az évben a következő monográfiákon dolgoznak: „A katonai forradalmi bizottságok az Októberi Forradalomban” (I. G. Dikov kandidátus), „A munkás- és katonaküldöttek szovjetjei az Októberi Forradalomban” (G. N. Golikov kandidátus), „A parasztküldöttek szovjetjei 1917-ben” (O. N. Mojszejeva kandidátus), „Munkásmozgalom Oroszországban a forradalom békés fejlődési szakaszában, 1917 március—június” (L. Sz. Gaponyenko kandidátus) stb. A Szovjet Tudományos Akadémia kazáni fiiláléjának tudományos munkatársa, M. K. Muharjamov tovább dolgozik „Az Októberi Forradalom és a tatár szocialista nemzet kialakulása” c. monográfiáján. Kiadásra készül V. I. Masevskij kandidátus „Karélia a polgárháború éveiben” c. munkája (a SZTA karéliei fiiláléjánál). A terv előíranyozza az Októberi Forradalom történetéről a szovjet hatalom 40. évfordulója alkalmából megindított dokumentumpublikáció folytatását.

Komoly erőfeszítéseket fog igényelni „A szocializmus építése a Szovjetunióban” c. problémakör további kutatása. Jelentős tudományos eredménye téren „A Szovjet-

unió története a szocializmus korszakában" c. tankönyv, valamint „A Szovjetunió a népgazdaság helyreállításának (1921—1925) korszakában” c. kollektív mű elkészítése. Ezek azonban csupán a kezdeti lépések.

Alaposabban kell tanulmányozni a szocialista termelési mód kialakulásának és megerősödésének törvényszerűségeit, s elemezni kell azt, hogy a szovjet társadalmi és államrend miért van fölényben a kapitalistával szemben.

A SzTA Történettudományi Intézete az 1959. évben hozzákezd „A Szovjetunió iparosodásának története (1926—1934)” c. kollektív munkálathoz, valamint „A szovjet ipar az ország védelméért 1918—1920-ban”, „Moszkva munkásosztálya a háború előtti időszakban (1935—1941)”, „Leningrád dolgozói szülővárosuk helyreállításáért (1944—1946)”, „A szovjet dolgozók küzdelme a Donyec-medence helyreállításáért (1943—1950)” c. monográfiák elkészítéséhez (D. A. Kovalenko kandidátus, D. V. Dzagilev, A. V. Karaszjev, Sz. M. Kljackin). A történettudományok doktora, M. P. Kim folytatja „A Szovjetunió a népgazdaság szocialista újjáépítésére való áttérés idején (1926—1927)” c. kérdés tanulmányozását.

A szovjet parasztság történetével a következő monográfiák foglalkoznak: A. P. Kucskin, a történettudományok doktora: „A kazah aul társadalmi-gazdasági és politikai fejlődése (1926—1929)”, Ju. V. Arutyunjan kandidátus: „A műszaki termelő gárda kialakulása a szovjet mezőgazdaságban (1928—1958)” stb.

A nemzetiségek és a szovjet állam történetét érinti Sz. N. Jakubovszkaja kandidátus tervbe vett monográfiája: „A szövetségi állam szerepe a korábban elnyomott népek elmaradottságának felszámolása terén (1924—1932)” valamint a „Leningrád története” (4. köt.), „A Baskir ASzSZK története” (2. köt.), „A szocializmus építésének története Dagesztánban”, valamint „A Komi ASzSZK története” stb. összefoglaló jellegű munkák.

Tudományos és politikai szempontból nagy jelentőségű a szovjet külpolitika történetének, valamint a jelenlegi nemzetközi viszonyoknak a tanulmányozása. Ennek az utóbbi évek során nem szenteltek kellő figyelmet, bár ugyanezen idő alatt a burzsoá történetesek egy sor olyan művet adtak ki, amelyekben durván eltorzítják és meghamisítják a Szovjetunió külpolitikáját, az egyes országokhoz fűződő kapcsolatát, s úgyszintén a szovjet kormány állásfoglalásait az egyes fontos nemzetközi kérdésekben. Éppen ezért a tudósoknak olyan műveket kell alkotniuk, amelyekben részletesen és alaposan kifejtik a Szovjetuniónak a békéért, a különböző társadalmi és gazdasági rendszerű államok békés együttéléséért folytatott következetes politikáját. A szovjet külpolitika meghamisítóit leleplező művek alkotásával energikusan harcba kell szállni a rágalmazókkal, konkrét példák segítségével be kell mutatni a szovjet külpolitika fölényét és azt az alapvető különbséget, amely közte és az USA, Anglia, Nyugat-Németország és más olyan burzsoá államok külpolitikája között fennáll, amelyek napjainkban agresszív tömbökben egyesülve nem egy esetben majd katasztrófába sodorták a világot. „A Szovjetunió külpolitikájának története” c. témával kapcsolatban folytatjuk a Szovjetunió külügyminisztériumának a Történettudományi Osztály részvételével megindított „A Szovjetunió külpolitikája” c. többkötetes dokumentumpublikációját. Az 1959. évben lesz nyomdakész állapotban a sorozat 3. kötete. Számos monográfia szerepel a tervben: „Az orosz—angol viszony 1917-ben” (A. V. Ignatyev kandidátus), „A szovjet—amerikai viszony 1917—1925-ben” (A. V. Berjokkin kandidátus), „A szovjet—francia viszony 1929—1935” (A. Z. Manfréd, a történettudományok doktora), „A szovjet—iráni viszony 1917—1927” (M. V. Popov kandidátus).

„A Szovjet népek művelődés- és művészettörténete a szocializmus korában” c. problémakör kidolgozásában részt vesz a Történettudományi Intézet, a Művészettörténeti Intézet, valamint a SzTA dagesztáni, kazáni és karéliei fiiláléja. Ezen belül fontos helyet foglal el a szovjet-orosz művészet történetével foglalkozó többkötetes összefoglaló jellegű munka, valamint számos monográfia és gyűjtemény. Így pl. a SzTA Művészettörténeti Intézete 1959. évi tervébe felvette a következő gyűjteményes kötetek kiadását: „A szovjet architektúra kérdései”, „A modern zenei dramaturgia problémái”, s R. N. Jurenjev kandidátus monográfiáját: „A szovjet filmvígjáték története”.

A SzTA dagesztáni karéliei és kazáni fiiláléi ez évben is folytatják a lezgek, dargok, karélek és tatárok anyagi kultúrájának tanulmányozását.

2. A terv második alapvető témaköre: „A Szovjetunió népeinek története és művelődéstörténete a legrégebbi időktől a szovjet korszakig”. Ez a témakör a következő problémákat öleli fel: „Az ősközösségi és rabszolgatartó rendszer a Szovjetunió területén”, „A Szovjetuniót alkotó népek etnogenézisének és etnikai összetételének kérdései”, „A feudalizmus kialakulása a Szovjetunió területén”, „A Szovjetunió népeinek története a fejedelmi feudalizmus korában”, „A mezőgazdaság, a parasztság és a paraszttmozgalmak

története Oroszországban", „A kapitalizmus kibontakozása a Szovjetunió területén”, „Oroszország külpolitikája az imperializmus korszaka előtt”, „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom történeti előfeltételei”, „A szovjet népek forradalom előtti művészetének története”.

„Az ősközösségi és rabszolगतartó rendszer a Szovjetunió területén” c. problémacsoporton belül az archeológiai ásatások anyagának széleskörű felhasználásával tovább folyik az ország területén élt legrégebb lakosság ősközösségi gazdálkodásának, társadalmi szervezetének, valamint életmódbeli és kulturális sajátosságainak kutatása.

Serény tevékenységet kell kifejtenie a SzTA Anyagi Kultúra Története Intézetének is. Az Intézet megkezdi „A szovjet észak népeinek legrégebb története” c. gyűjteményes kötet előkészítését, folytatja (a Történettudományi Intézettel közösen) a „Boszporuszi feliratok” c. kétkötetes kiadvány munkálatait (szerkesztik M. N. Tyihomirov és V. V. Sztruve akadémikusok), nyomdába adja az olbiai archeológiai expedíció tevékenységét tükröző „Olbia” c. gyűjteményt. A Történettudományi Intézet tudományos munkatársa, N. Sz. Belova monográfiát készít „Boszporusz és Meotisz” címmel.

A Szovjetunió etnikai történetének további feldolgozását célozza „A szovjet népek etnogenézisének és etnikai összetételének kérdései” c. problémakör. Ezen belül fontos hely illeti meg a Szovjetunió területén legkorábban élt népek etnikai antropológiájának, települési viszonyainak és eredetüknek tanulmányozását. Az e problémakörben végzett munkálatok eredményei részben történeti-etnográfiai monográfiákban, részben a Szovjetunió egyes területeit felölelő etnikai térképek elkészítésénél kerülnek felhasználásra.

A fenti problémakörrel kapcsolatos kutatások legtöbbször bekerült a SzTA Etnográfiai Intézetének 1959. évi tervébe. Az Intézet folytatja „A Szovjetunió területén élt legrégebb lakosság antropológiai típusait rekonstruáló atlasz” munkálatait; „Az evenkek” (G. M. Vaszilevics kandidátus), „A csukcsok” (I. Sz. Vdovin kandidátus), „A karakalpakok” (T. A. Zsdanko kandidátus) stb.

„A feudalizmus kialakulása a Szovjetunió területén” c. problémakör szerves alkotó részét képezi „A feudalizmus eredete” c. összefoglaló problémának. A hazai feudális viszonyok kialakulási folyamatát megvilágító anyag felhasználásával folytatódnak a következő munkálatok: „Rusz és az államiság létrejötte a keleti szlávoknál” (B. A. Ribakov akadémikus), „Rusz korai külpolitikája” (V. T. Pasuto kandidátus), „Város és városi kultúra a korai Ruszban” (az Anyagi Kultúra Története Intézetének munkatársai által készített kollektív mű) stb.

„A Szovjetunió népei a fejlett feudalizmus korában” c. problémakör kidolgozásában részt vesz a Történettudományi Intézet, az Etnográfiai Intézet, valamint a SzTA dagesztáni és moldvai filiáléja. A terv nagy figyelmet szentel a XIII–XVII. századi orosz állam, valamint a fejlett feudalizmus-korabeli belorussz, ukrán, észak-kaukázusi és közép-ázsiai népek társadalmi-gazdasági viszonyainak tanulmányozására.

A Történettudományi Intézetben tovább folytatódnak a következő monográfiák munkálatai: „Az orosz állam társadalmi-gazdasági rendje a XIII–XV. században” (I. I. Szmirnov, a történettudományok doktora), „Belorusszia városai a XVII. sz. első felében” (A. I. Baranovics, a történettudományok doktora) stb. E problémakörön belül új munkálat: „A kazah-kirgiz belső-horda története a XVIII. sz. 40–70-es éveiben” (N. G. Apollova kandidátus).

A szovjet agrártörténetészek figyelmének középpontjában „A mezőgazdaság, a parasztság és a parasztsztoizmus története Oroszországban” c. problémakör áll. A vitathatatlan eredmények ellenére (ld. B. D. Grekov és N. M. Druzsinyin akadémikusok munkáit) e téren még igen sok a megoldásra váró probléma. Figyelmesebben kell tanulmányozni a következő kérdéseket: a termelőerők fejlődése a Szovjetunió különböző népeinek mezőgazdaságában, a különböző földművelési rendszerek elterjedése és fejlődése, a terméshozam dinamikája stb. Nagy feladatok várnak a történészekre a parasztsztoizmus és elsősorban a Razin és Pugacsov vezette felkelések tanulmányozása terén.

Ezen problémakör feldolgozásával elsősorban a Történettudományi Intézet foglalkozik, melynek munkatársai az 1959. évben a következő monográfiák munkálatait folytatják: „Az orosz parasztság története a XV–XVII. sz. első felében” (L. V. Cseropnyin, a történettudományok doktora), „Orosz parasztleleptések az Uralon túli vidéken a XVII–XVIII. században” (N. V. Usztyugov, a történettudományok doktora), „Az orosz falu a jobbágyság eltörlése után (a XIX. század hatvanas éveiben)” (N. M. Druzsinyin akadémikus).

„A kapitalizmus kibontakozása a Szovjetunió területén” c. problémakör kutatói — „A kapitalizmus keletkezése” c. átfogó probléma részeként — a feudális társadalomból sarjadó kapitalista viszonyok keletkezését, az eredeti tőkefelhalmozás formáit és módjait, valamint az oroszországi kapitalizmus keletkezésének sajátosságait vizsgálják,

s el kell dönteniök olyan vitás kérdéseket, mint pl. az orosz manufaktúrák társadalmi-gazdasági természete, az ipari forradalom Oroszországban, a szovjet népek történetének periodizációja.

Az 1959. évben az alábbi munkálatok indulnak: „Az egyes körzetek kapcsolatai és a kereskedelem szervezése a XVII–XVIII. sz. meszgyén” (Je. I. Zaozerszkaja, a történettudományok doktora), „A volgai kereskedelmi út s a közép- és alsó-volgamenti városok a XVII. század második felében” (N. A. Baklanova filológiai kandidátus), „Az orosz városok társadalmi-gazdasági története a XVIII. sz. második felében” (Ju. R. Klokman kandidátus), V. K. Jacunskij, a történettudományok doktora, befejezi „Manufaktúra és gyár a forradalom előtti Oroszországban” c. monográfiáját, M. V. Nyecsikina akadémikus pedig folytatja „A Föld és szabadság” (Zemlja i volja) a XIX. sz. 60-as éveiben” c. probléma kutatását.

„Oroszország külpolitikája az imperializmus korszaka előtt” c. problémakör egyike a legkevésbé tanulmányozottnak. Egy sor készülő monográfia enyhít valamit a helyzeten. Ezek: „Az 1558–1561. évi livoniai háború” (H. H. Kruusz, a SZTA levelező tagja), „A harmincéves háború és az moszkvai állam” (B. F. Porsnyev, a történettudományok doktora), „Az 1812. évi honvédő háború” (L. G. Beszkrovnij, a történettudományok doktora). Nagy tudományos és társadalmi-politikai jelentőséggel bír „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom történeti előfeltételei” c. problémakör tanulmányozása, mivel Oroszországban győzött először a szocialista forradalom, melynek nyomán a hatalom a munkásosztály és az általa vezetett dolgozó parasztok kezébe került. A szovjet történettudomány egyik legfontosabb feladata az, hogy nagy gondossággal feltárja e nagyjelentőségű esemény történeti törvényszerűségeit és előfeltételeit, s bebizonyítsa a forradalom elkerülhetetlenségét és elháríthatatlanságát. Az ezzel kapcsolatban kutatómunka két irányban folyik, egyrészt a XIX. század végi, XX. század eleji Oroszország társadalmi-gazdasági fejlődésének, másrészt a hazai forradalmi mozgalom XIX. század végén kezdődő proletár-szakaszának tanulmányozása vonalán.

A Történettudományi Intézet az 1959. évre e témakörből négy kérdést emelt ki, amelyekről a következő monográfiák készülnek: „A német tőke Oroszországban” (V. Sz. Djakin kandidátus), „Orosz–amerikai gazdasági kapcsolatok a XIX. sz. végén, a XX. sz. elején” (R. S. Ganyelin kandidátus), „Az oroszországi munkásosztály a reakció éveiben — 1907–1910” (N. Sz. Truszova kandidátus), „Pétervár munkásai a februári polgári demokratikus forradalom előestéjén és a forradalom alatt” (I. A. Baklanova kandidátus).

„A szovjet népek forradalomelőtti művészetének története” c. problémakört először a Művészettörténeti Intézet munkatársai dolgozzák ki. Az Intézet az 1959. évben folytatja „Az orosz művészet története” c. sorozat VII., VIII. és IX. kötetének munkálatait. A. V. Bunyin, a művészettörténeti tudományok doktora hozzákezd „A városképző építőművészet története” második kötetének megírásához. O. I. Podobedova művészettörténeti kandidátus nyomdába adja „A régi orosz miniatúra története” c. monográfiáját.

3. A terv harmadik alapvető témaköre „Európa és Kelet szocialista országainak története és művelődéstörténete”, mely a következő problémacsoportokat foglalja magában: „A népi demokrácia létrejötte és fejlődése az európai és keleti szocialista országokban”, „Történeti és kulturális kapcsolatok a Szovjetunió és a szocialista országok népei között a múltban és a jelenben”, „A népi demokratikus országok szocialista kultúrája”.

A szocialista világrendszer létrejötte azt a feladatot rója a marxista történettudományra, hogy gondosan tanulmányozza az európai és a keleti népi demokratikus országokban végbement és végbemenő szocialista átalakulási folyamatokat. Ezzel kapcsolatban merült fel „A népi demokrácia keletkezése és fejlődése az európai és a keleti szocialista országokban” c. problémakör, melynek kidolgozása amúgyis sok kívánni valót hagy maga után, hisz pl. mindezekig nincs még átfogó jellegű mű a szocializmus építéséről a keleti, de úgyszintén a nem-szláv demokratikus országokban sem (Románia, Magyarország, Albánia), holott nyilvánvaló, hogy a szocializmus építésével kapcsolatos általános törvényszerűségeik és fő sajátosságaik, konkrét módszereik és formáik elemzése és tanulmányozása igen nagy elméleti és gyakorlati jelentőséggel bírna.

Az 1959. évi terv a következő munkálatokat irányozza elő: „Termelőszövetkezeti formák a Vietnami Demokratikus Köztársaság mezőgazdaságában” (A. G. Mazajev, a közgazdasági tudományok kandidátusa), „A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság gazdasági rendje” (a SZTA Orientalisztikai Intézetének kollektív munkája), „A magyar nép harca a népi demokratikus rendszer létrehozásáért és megszilárdításáért, 1944–48” (L. N. Nyecsinszkij és A. I. Puskás kandidátusok monográfiája).

„A Szovjetunió és a szocialista országok közötti történeti és kulturális kapcsolatok” c. problémakör azoknak a merőben új típusú kapcsolatoknak a tanulmányozását tűzi ki célul, amelyek a társadalmi élet minden területén a szocialista tábor országai

között kialakultak. A kutatómunka két irányban folyik: *a*) A szovjet— kínai és a szovjet— mongol kapcsolatok története; *b*) történeti, kulturális és nyelvi kapcsolatok az európai szocialista országok népei között. E kérdéseket a Sinológiai, Orientalisztikai, Szlavisztikai és Művészettörténeti Intézetek dolgozzák ki. Az 1959. évi terv a következő új munkákat tartalmazza: „A Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság gazdasági együttműködése” (M. I. Szladkovszkij, a közgazdasági tudományok kandidátusának monográfiája), „Szovjet önkéntesek — a kínai nép szabadító harcának résztvevői” (visszaemlékezések), „Az orosz és csehszlovák művészet fejlődése és kapcsolataik” (a Művészettörténeti Intézet valamint a Csehszlovák Tudományos Akadémia által közösen kiadásra kerülő cikkyűjtemény), „Orosz—bolgár irodalmi kapcsolatok a XX. század 20—30-as éveiben” (V. I. Zlidnyev, a filológiai tudományok kandidátusa) stb. „A népi demokratikus országok szocialista kultúrája” problémakörből a Sinológiai Intézet szándékozik kiadványokat szentelni Kuo Mo-zso és Can Ke-csia (Sz. D. Markova filológiai kandidátus) valamint Mao Tun (V. F. Szorokin) munkásságának.

4. „Az ázsiai és afrikai országok legújabbkori története” összefoglaló nagy téma a következő problémaköröket foglalja magában: „Afrika jelentősége az imperializmus gyarmati rendszerében: az afrikai népek nemzeti-felszabadító harca”, „A függetlenné vált keleti országok gazdasági, politikai és kulturális fejlődése”, „Az ázsiai és afrikai népek etnikai összetétele és etnikai sajátosságai”.

A kutatásokat elsősorban a Sinológiai, valamint az Etnográfiai Intézet végzi, szoros együttműködésben a Világgazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézetével, a Történettudományi Intézettel, ill. egyéb intézményekkel. Különösen nagyjelentőségű „Az imperializmus gyarmati rendszerének válsága és széthullása” c. problémakör tanulmányozása.

Az imperializmus gyarmati rendszerének széthullása napjaink egyik igen fontos világtörténeti folyamata, mivel ez nem csupán szerves része a kapitalizmus általános válságának (annak második szakaszában), hanem egyúttal e válság állandó éleződését kiváltó tényező is. E válság a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal vette kezdetét, midőn e forradalom új történelmi korszakot nyitott; az ázsiai és afrikai elnyomott, gyarmati népek felszabadulásának, a keleti államok függetlenségének korszakát. E fenti problémakör kidolgozása során elemezni kell az imperialista gyarmati rendszer válságának legújabbkori okait, feltárva e széthullási folyamat háború utáni menetét is. A szovjet történészeknek be kell mutatniok azt a hatást, amelyet sz. Októberi Forradalom, a szocializmus majd a kommunizmus szovjetunióbeli építése, de úgyszintén az antifasiszta koalíció második világháborús győzelme az ázsiai és afrikai gyarmati és félgyarmati országokra gyakorolt. A kutatómunka három irányban folyik: *a*) az imperialista országok gyarmati politikája az ázsiai országokban: „Az amerikai imperializmus — Dél-Korea elnyomója” (G. F. Kim kandidátus monográfiája), „Nemzetközi kapcsolatok a Közel-Keleten 1917—1950”. *b*) A keleti népek nemzeti-felszabadító mozgalma: „Az indiai nép harca függetlenségének megszilárdításáért” (J. P. Naszenko kandidátus monográfiája), „Az arab egység eszméje” c. gyűjteményes kötet stb. *c*) A függő keleti országok társadalmi, gazdasági és művelődés-története a kapitalizmus általános válságának idején: „Törökország legújabbkori története” (M. A. Kerimov és B. M. Poehverij kandidátusok munkája), „Taiföld gazdasági helyzete” (A. A. Dimitrijejev közgazdaságtudományi kandidátus), „Agrárkérdés és parasztmozgalmak a Fülöp-szigeteken” (G. I. Levinson kandidátus) stb.

E témakör egyéb kérdéseivel kapcsolatban a terv a következő munkákat irányozza elő: „Afrika politikai és gazdaságtörténetének egyes kérdései” c. gyűjteményes kötet, „Az Aranypart lakóinak harca függetlenségükért” (I. I. Potyehin történettudományi doktor monográfiája), „A kasmiri kérdés” (G. A. Szokolov) stb.

5. Az ötödik nagy témakör „A kapitalista országok története a kapitalizmus általános válságának idején”, amely a következő problémacsoportokat foglalja magában: „A második világháború története”, „Az európai és amerikai kapitalista országok, valamint Japán legújabbkori története”, „A nyugat-európai és amerikai országok, valamint Japán művészete a kapitalizmus általános válságának idején”.

A fentiek sorában igen nagy elméleti és politikai jelentőséggel bír a második világháború történetének kutatása, az egyes — abban résztvevő — imperialista államok szerepének tanulmányozása, továbbá annak a világtörténelmi jelentőségű szerepnek a bemutatása, amelyet a Szovjetunió a fasizmus leverésében játszott stb.

A kapitalista országokban a háború utáni években igen sok olyan mű jelent meg a második világháborúval kapcsolatban, amely szándékosan eltorzítva ábrázolja annak menetét, de kitérésének okait is. S bár a szovjet tudósok lankadatlanul harcolnak az ilyen hamisítások ellen, mégis igen kevés még az e témával foglalkozó munkák száma;

e problémakör még egyáltalán nincs megnyugtatóan megoldva. A szovjet történészek egyik igen fontos feladata a második világháború elmélyült tanulmányozása s az 1938—1941 évek nemzetközi eseményeit világosan és sokoldalúan bemutató tudományos munkák és okmánypublikációk létrehozása.

E kérdésekben a Történettudományi és Szlavisztikai Intézet munkatársai dolgoznak. Az 1959. évben a következő monográfiák folytatását irányozza elő a terv: „A második világháború történetírása” (I. M. Majszkij akadémikus), „A skandináv burzsoá történetírás hamisításai a második világháború történetéről” (V. V. Pohlebkín kandidátus), „Franciaország a második világháború első szakaszában” (L. P. Lavrov kandidátus), „Bulgária a második világháborúban” (L. B. Valev kandidátus). A kapitalista országok legújabbkori történetével foglalkozó kutatók egyik fontos feladata leleplezni a kapitalista rendszer ellentmondásait elleplezni igyekvő burzsoá historikusok hamis koncepcióit, bemutatni az irányadó imperialista politikusok néppellenes belpolitikáját, a polgári demokrácia válságát.

Komoly figyelmet kell szentelni a következő kérdések vizsgálatára: osztályerőviszonyok a kapitalista országokban a kapitalista rendszer általános válságának idején, az osztályharc élesedése, a munkás-, paraszt-, antifasiszta, és demokratikus mozgalmak fellendülése. Tudósainknak még határozottabban le kell leplezniök azoknak a kapitalista országoknak az agresszív és reakciós külpolitikáját, amelyek arra törekednek, hogy feltartóztassák a gyarmati rendszer széthullását, továbbá aláássák és meggyengítsék a szocialista táborhoz tartozó országok egységét és összefogását. E kérdések kidolgozását a Történettudományi Intézet 1959. évi tervében a következő munkákat szolgálják: „Az Osztrák—Magyar Monarchia politikai válsága és szétesése 1918-ban” (Je. I. Rubinstein történettudományi doktor monográfiája), „Ausztria legújabbkori története 1929—1938” (V. M. Turok-Popov, a történettudományok doktora), „Kanada belpolitikája a második világháború éveiben” (Sz. F. Molocskov kandidátus).

A nyugat-európai, amerikai és japán művészet tanulmányozásának részeredményeként a Művészettörténeti Intézet 1959-ben befejezi „A modern külföldi dramaturgia” c. tanulmánygyűjtemény második kötetét.

6. „A szocializmus és a nemzetközi munkásmozgalom története” című hatodik nagy témakör két problémacsoport kidolgozására törekszik: „A szocialista eszmék és a proletariátus osztályharcának története a kapitalizmus általános válságáig”, valamint „A nemzetközi munkásmozgalom története a kapitalizmus általános válságának időszakában”. E témakörön belül meglehetősen szerteágazó kérdések egész sorát kell felölelni, kezdve a proletariátus kialakulásától a kapitalizmus ellen folytatott harcának kibontakozásán keresztül egészen napjaink modern munkásmozgalmáig. E téma kidolgozásában részt vesz a Történettudományi, a Sinológiai s az Orientalisztikai Intézet, valamint a SzTA moldvai fiókiája. Az 1959. évben a szerzők tovább dolgoznak „Az angol munkásmozgalom a kapitalizmus győzelmének és megszilárdulásának idején 1660—1870” c. kollektív mű első és második kötetén. Ugyanezen évben nyomdába kerül a „Nemzetközi munkásmozgalom” c. tanulmánygyűjtemény 1. kötete s folytatódnak a „Párizsi Kommün 1871” kollektív munkálatai.

7. Számos problémát ölel fel „A kapitalizmus előtti társadalmak története, a kapitalizmus létrejöttének és fejlődésének egyetemes története” c. nagy témacsoport.

Az első problémakör: „A rabszolgatartó viszonyok keletkezése és fejlődése a Földközi tenger mentén és a keleti országokban”, melyet a Történettudományi, a Sinológiai, és az Orientalisztikai Intézet dolgoz ki. E téma célja: a társadalmi fejlődésről szóló marxista—leninista tanítás értelmében tisztázni az ókori Kelet, s a Földközi tenger vidékének országai, valamint Görögország és Róma esetében egy sor elvi jelentőségű és más, kevésbé tanulmányozott kérdést. E témával kapcsolatban elengedhetlenül szükséges a történészek és az archeológusok együttműködése. 1959-ben kezdődik a következő kérdések tanulmányozása: „Az ókori Róma élete” (M. Je. Szergejenko történettudományi doktor), „Arisztotelész Politikája” (A. I. Dovatur kandidátus). A terv értelmében V. V. Sztruve akadémikus szerkesztésében megjelenik Herodotosz történeti műve IV. könyvének kommentált kiadása is.

„A feudális viszonyok keletkezése Nyugat-Európa és Ázsia országaiban” c. problémakör egyike a legfontosabbaknak a Történettudományi Osztály által előterjesztett hétéves tervben. E problémakör kidolgozása során a Történettudományi, valamint az Anyagi Kultúra Történetének Intézete behatóan tanulmányozni kívánja a feudális földtulajdon különböző formáinak keletkezési viszonyait és fejlődését, a paraszti földbirtoklás történetét valamint a rőghöz kötés és a feudális kizsákmányolás elleni paraszti osztályharc formáit. Ezzel kapcsolatban ismételt beható tanulmányozásnak vetik alá

a már eddig ismert és használt írásos forrásokot s az új munkák készítésénél felhasználják a legújabb archeológiai, numizmatikai és epigráfiai eredményeket is.

A folyó évben A. L. Mongajt kandidátus hozzákezd „Nyugat-Európa archeológiája” c. monográfiájának megírásához, V. A. Bogoszlovskij folytatja „Tibet a VII—IX. században” c., A. P. Kazsdan kandidátus pedig „A bizánci feudalizmus története a IX—X. században” c. monográfiáját.

„A nyugat-európai és keleti népek története a fejlett feudalizmus korszakában” c. problémakör kutatása során a nyugat-európai és keleti népek társadalmi-gazdasági viszonyainak fejlődési folyamatát kívánják tanulmányozni.

Az 1959. évben e problémakörben a következő munkák indulnak: L. V. Razumovszkaja kandidátus (Szlavisztikai Intézet) „A lengyel parasztok története a XV. században és a XVI. sz. elején” c. monográfia, I. P. Petruszevszkij történettudományi doktor (Orientalisztikai Intézet): „Az iráni agrárrendszer a XVI—XVII. században”.

Igen nagy jelentőséggel bír „A kapitalizmus kialakulása a nyugat-európai, amerikai és ázsiai országokban” c. problémakör, melynek kidolgozása révén sikerülni fog mélyebb összefüggéseiben feltárni a kapitalista rend fejlődési törvényeit, s konkrét történeti anyag alapján megismerni a különböző országok osztályharcait és a nép szerepét a történelemben.

„A kapitalizmus győzelmének és megszilárdulásának kora” c. problémakör legfontosabb kérdésesportjai: a polgári forradalmak, az ipari forradalom menete az egyes országokban, a földművelés kapitalista fejlődése, az egyes osztályok (ipari burzsoázia és az ipari proletariátus) kialakulása, munkás- és parasztmozgalmak Európa, Amerika és Azsia országaiban, a burzsoá nemzetek kialakulása, nemzeti-felszabadító mozgalmak és önálló burzsoá államok alakulása. A kutatásokat a Történettudományi, az Etnográfiai, a Szlavisztikai és az Orientalisztikai Intézet munkatársai végzik. Az 1959. évben veszik kezdetüket a következő munkák: „Németország gazdaságtörténete a XV—XVI. században” (M. M. Szmirin történettudományi doktor), „Függetlenségi harc Mexikóban, 1810—1821” (M. Sz. Alperovics kandidátus).

Az európai, amerikai és ázsiai országok újkori történetének feldolgozását célozza „A fejlett kapitalizmus korának egyetemes története” c. problémakör, amelyet a Történettudományi, a Szlavisztikai, az Orientalisztikai, a Sinológiai és az Etnográfiai Intézet munkatársai közösen dolgoznak ki.

Az 1959. évben e problémakörön belül a következő munkálatok indulnak: „Az amerikai nemzet kialakulása és fejlődése (USA)” (A. V. Jefimov, a SzTA levelező tagja), „Farmermozgalom az USA-ban a XIX. század utolsó harmadában” (G. P. Kuropjatnyik kandidátus), „Az 1863. évi lengyel felkelés” (M. V. Miszko kandidátus).

8. „A társadalmi eszmék története” c. téma az alábbi problémaköröket foglalja magába: „A marxista—leninista esztétika és művészetelmélet alaproblémái”, „A vallás és az ateizmus története”, „A történettudomány története” stb. Az első problémakörön a Művészettörténeti Intézet dolgozik, s 1959-ben nyomdába adja „Az esztétika kérdései” c. elméleti vonatkozású cikkgyűjtemény második és harmadik kötetét. Ugyancsak ez évben kerül nyomdába N. A. Dimitrijev kandidátus „A képzőművészet sajátosságai”, valamint A. A. Anykiszt kandidátus „Az esztétikai tanok drámaelmélete” c. monográfiái stb.

A második problémakört a Történettudományi Intézet ill. a Vallás- és Ateizmus-történeti Múzeum dolgozza ki. Az 1959. évben kerül nyomdába „Az orosz szabadgondolkodás és ateizmus története a XIV—XX. században” c. gyűjteményes kötet, Sz. A. Tokarev történettudományi doktor „Az ösközösségi vallás problémái” c. monográfiája, továbbá „Vallási esőkevények a szovjet népeknél” c. tanulmánygyűjtemény, s végül „A Vallás és Ateizmus-történeti Múzeum évkönyve” stb.

A harmadik problémakört a Történettudományi, az Orientalisztikai s a Sinológiai Intézet tanulmányozza. Az 1959. évben folytatódnak „A szovjet történettudomány története” harmadik kötetének, „A burzsoá történelemhamisítók ellen” c. cikkgyűjtemény második kötetének, „Az orientalisztika története” negyedik kötetének, V. A. Gordlevszkij (2., 3. és 4. kötet) valamint A. P. Barannyikov akadémikusok válogatott művei kiadásának munkálatai.

Ugyanczenek témához tartozik „A művelődés és művészet egyetemes története az imperializmus koráig” c. problémakör is. A Szlavisztikai, Orientalisztikai és Történettudományi Intézet e problémakörön belül fel szeretné dolgozni az egyes népek kulturális kapcsolatait, valamint a kulturális téren folyó ideológiai harc kérdéseit is. Az 1959. évre a következő munkálatokat tartalmazza a terv: „Az indiai társadalmi eszmék története” (E. N. Komarov kandidátus), „Mickiewicz és a színház” (B. I. Rosztockij művészettörténeti kandidátus), „A holland festőművészet a XVI. században” (B. V. Vipper művészet-

történeti kandidátus), „Az orosz reneszánsz eredete” III. kötete (V. N. Lazarev a SzTA levelező tagja) és egyéb tanulmányok.

A Történettudományi Osztály intézetei 1959-ben tovább dolgoznak a következő összefoglaló jellegű munkákon: nyomdába megy a „Világtörténelem” VIII. kötete (legújabb kor, 1917—1923), a IX. és X. köteten (1923—1939, 1939—1945) még dolgoznak a szerzők és szerkesztők. Az Etnográfiai Intézet a következő műveket készíti sajtó alá: „A világ népei” sorozat keretében „Belső-Ázsia népei” és „Közép- és Kelet-Európa népei”. Munkához látnak a következő munkálatok szerzői is: „Jugoszlávia története” I. kötet (Szlavisztikai Intézet), „Az USA története” (2. kötet), „Argentína története” valamint „Brazília története” (Történettudományi Intézet). Az Anyagi kultúra Története Intézet folytatja „A Szovjetunió archeológiai forrásainak Corpusa” c. kiadványsorozatot, s nyomdába adja a tuvai komplex expedíció anyagát.

Továbbra is folytatódik a szótárak, nyelvtanok, valamint a történeti segédtudományoknak szentelt tudományos publikációk kiadása.

Az 1959. évben a Történettudományi Osztály intézetei számos tudományos ülésszakot, konferenciát és vitát rendeznek.

Taskentben sor kerül a Történettudományi Osztály és a közép-ázsiai köztársaságok tudományos akadémiáinak ülészakára, amelyen több előadás hangzik majd el Belső-Ázsia Oroszországhoz történt csatlolásának progresszív következményeiről. Júliusban a Történettudományi Osztály az Ukrán Tudományos Akadémiával karöltve tudományos ülészakot tart a poltavai esata 250. évfordulója alkalmából.

A Történettudományi Intézet valamint az Ukrán és a Belorussz Tudományos Akadémia az első negyedévben közös ülészakot rendez „A burzsoá történelemhamisítók” c. témával kapcsolatban. A második negyedévre van tervebe véve „Az oroszországi munkásosztály kialakulása” c. tudományos ülészak, melyen részt vesznek a balti, ukrán és azerbajdzsán akadémiai képviselői is. Az Orientalisztikai Intézet márciusban Leningrádban megrendezi az arabista filológusok, szeptemberben Moszkvában pedig az indológusok össz-szövetségi konferenciáját.

A Sinológiai Intézet októberben össz-szövetségi konferenciát rendez a sinológia kérdéseiről.

A Szlavisztikai Intézet a Világirodalmi Intézettel karöltve április—májusban a revizionizmus elleni harc feladatairól rendez tudományos ülészakot.

Az Anyagi Kultúra Története Intézet 1959. március—áprilisában plenáris ülésen foglalja össze az 1958. évi archeológiai munkálatok eredményét.

Az Etnográfiai Intézet a IV. negyedévben belső-ázsiai etnográfiai konferenciát tart.

A Művészettörténeti Intézet májusban konferencián vitatja meg az egyes művészeti ágak specifikus sajátosságait.

1959-ben Ufában a SzTA baskir fiáláléja jubiláris ülészakot rendez a Baskir ASzSzk megalakulásának 40. évfordulója alkalmából.

Az Archeográfiai Bizottság két közgyűlést tervez: 1. a múlt évi munka eredményeiről, 2. a forráskutatás és az archeográfiaelmélet kérdéseiről. A Történettudományi Osztály közgyűlésén a tudományos-kutatási terv megvitatása során kritikai megjegyzések is elhangzottak. Rámutattak arra, hogy a tervet ismét felül kell vizsgálni és pontosabban összehangba kell hozni azokkal a feladatokkal, amelyeket a Kommunista Párt az elkövetkező évekre a szovjet történészek számára kitűzött. Többek között szó volt arról, hogy növelni kell a szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet tanulmányozásával kapcsolatos problémaköröket is, stb. Megjegyzések hangzottak el arról, hogy fokozni kell a történettudomány szerepét a kommunista öntudat, a proletár internacionalizmus s a szovjet patriotizmus nemes vonásainak kialakítása terén, mivel sajnos ilyen jellegű munkát még nagyon kevés folyik az országban.

A megvitatásra benyújtott terv gyengéje soktémájúsága, hisz abban az intézetek majd minden tudományos munkatársának munkája szerepel. A tervkészítés ilyen módja nem egészen helyes, mivel megfosztja az intézetek igazgatóságát attól a lehetőségtől, hogy az év közepén vagy végén váratlanul felmerülő fontos feladatok megoldásához megfelelő tartalékkal rendelkezzenek. Ugyanakkor egy sor problémakör számára nincs megfelelő „nagy téma”, némely esetben pedig a „nagy témák” nem egyeznek meg a részproblémákkal.

A Történettudományi Osztály közgyűlése javasolta, hogy az említett hibákat a terv további tökéletesítése során javítsák ki.

Az 1959. és a következő évek terveinek kidolgozásával kapcsolatban a Történettudományi Osztály feladatult tűzte ki tudományos elméleti orgánuma, a „Voprosz Isztorii” c. folyóirat számára, hogy mielőbb oldja meg profiljának megváltoztatását

s a jövőben csupán a hazai és egyetemes történelem olyan rendkívül fontos és konkrét aktuális kérdéseiről publikáljon írásokat, amelyek a történettudomány számára nagy (és általános) jelentőséggel bírnak, publikáljon továbbá a szovjet és a külföldi történetírásról szóló átfogó szemléket s folytasson következetes harcot a revizionizmus és a történelemhamisítás ellen.

A folyóirat feladata továbbá az, hogy rendszeresen tájékoztassa az olvasókat a szovjet (központi és helyi), valamint külföldi történetírás állásáról, foglalkozzék a tudományos történelemszakkaderek nevelésének kérdésével, beszámoljon a közép- és főiskolai történeti tárgyak oktatásának helyzetéről, a tanszékek és tudományos tanácsok, a fontosabb levéltárak, múzeumok, kiadók és történeti folyóiratok tevékenységéről.

A Voproszi Isztorii folyóirat ilyen irányú átszervezése jelentősen hozzájárul majd az egyes történeti problémák jobb megoldásához, a burzsoá történelemhamisítók elleni harc folytatásához. A Történettudományi Osztály által készített tudományos kutatási terv, azaz a SzKP XX. és XXI. kongresszusai által a szovjet történettudomány számára kitűzött feladatok feltétlen végrehajtásához minden szakember erőfeszítésére szükség van. A szovjet történészek eltökélt szándéka, hogy becsülettel végrehajtják a Kommunista Párt és a szovjet kormány útmutatásait.